

İSMAİL LÜTFİ SİMAVÎ
VE
*TEŞRÎFÂT VE ÂDÂB-I
MUÂŞERET*

Doç. Dr. Adil ŞEN

Kitabe Yayınları: 54

İSMAİL LÜTFİ SİMAVÎ ve TEŞRÎFÂT VE ÂDÂB-I MUÂŞERET

Doç. Dr. Adil ŞEN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ağustos 2023

ISBN: 978-625-99194-5-4

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İSMAİL LÜTFİ SİMAVÎ
VE
*TEŞRÎFÂT VE ÂDÂB-I
MUÂŞERET*

Doç. Dr. Adil ŞEN

Ankara 2023

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ-----	9
GİRİŞ-----	13

BİRİNCİ BÖLÜM

İSMAİL LÜTFİ SİMÂVÎ, “TEŞRÎFÂT VE ÂDÂB-I MUÂŞERET” ADLI

ESERİ -----	17
1. İsmail Lütfi Simâvî'nin Hayatı -----	17
2. Eserin Tavsifi -----	21
3. Eserin Türü -----	22
4. Eserin Dili -----	26
5. Eserin Tahliif Özeti -----	28

İKİNCİ BÖLÜM

METİN SADELEŞTİRME -----	37
Nâşirin İfâdesi -----	37
İkinci Baskı'ya Ön Söz -----	42
Üçüncü Baskı'ya Ön Söz -----	43
Dördüncü Baskı'ya Ön Söz -----	44
TEŞRÎFÂT VE ÂDÂB-I MUÂŞERET-----	44
Teşrifât Merasiminin Talîm Sureti, Hükümdâr Huzurunda Muhâfaza- zası Lâzımgelen Tavr ve Hareket -----	44
Nişânların Takılma Sûreti -----	45
Rozet -----	45
Muhtelif Şapkalar-----	46
Şapka ile Selâm Verme Usûlü -----	47
İspanya İleri Gelenleri Kralın Huzurunda Şapka Çıkarmazlar-----	48
El Öpme -----	48
Subaylarımız -----	49
Avrupa Sosyetesini-----	50
Musâfaha, Büyüklemlerle Olan Muâmele-----	51
Teşrifata Riâyet Lüzûmu-----	52
Küfiv/Denklik Mes'elesini, Avrupa'lı Kadınlarla Evlilik -----	52
Takdîm Mes'elesini-----	53
İhtirâm Mevkîi-----	53

Resm-i Selâm-----	54
Giyim Sûreti-----	54
Eldiven-----	55
Davetler, Ziyâfetler, Nasıl Yemek Yemeli-----	55
Müsâmereler, Dâimâ Müteyakkız Bulunmalı-----	57
Kaçınılması Lâzımgelen Ahvâl ve Harekât-----	59
İlk Ziyâret Kimin Vazifesidir?-----	61
Tabipler-----	61
Terbiye ve Nezâket Her Yerde Farzdır-----	62
Sosyetelerde Dîn ve Mezhebden Bahs Etmek Câiz Değildir-----	62
Eski Terbiyemiz; Beybaba, Paşababa, Hanım Kızlarımızın Tahsîl ve Terbiyesi-----	63
Misafirperverliğimiz-----	66
İftâr Usûlü-----	68
Estağfirullah' Duâsı-----	68
Kadınlar Cemiyetinde Yaşdan Bahs Olunmaz-----	69
Hikâyeler Tekerrürü-----	69
Çocuklar-----	70
Efendiler ile Hizmetçilerin Münâsebeti-----	71
İnsanlara Hürmet-----	71
Muhtelif Ziyâretler-----	72
Bir Hanım Misafirlerini Nasıl Kabul Etmelidir?-----	72
Hangi Ahvâlde Kart Gönderilir?-----	74
Muhabere, Tavsiye Mektupları-----	74
Hediyeler-----	74
Sokakta-----	75
Seyâhatte-----	75
Tramvay ve Otobüslerde-----	76
Umûmî Mülâhazalar-----	76
Fotoğrâfi-----	78
Esnaflarımız-----	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİN TRANSKRİPSİYON-----	81
Tâbiin İfâdesi-----	81
İkinci Baskıya Ön Söz-----	86
Takriz-----	86
Üçüncü Baskıya Ön Söz-----	87

Dördüncü Baskıya Ön Söz-----	88
TEŞRÎFÂT VE ÂDÂB-I MUÂŞERET-----	88
Merâsim-i Teşrifâtıyyenin Sûret-i Ta'lîmi, Huzûr-ı Hükümdârîde	
Muhâfazası Lâzımgelen Tavr u Hareket-----	88
Nişânların Sûret-i Ta'lîki-----	89
Rozet-----	90
Muhtelif Şapkalar-----	91
Şapka ile Selâm Verme Usûlü-----	91
İspanya Eâzımı Kralın Huzurunda Şapka Çıkarmazlar-----	92
Dest Busî-----	93
Zâbitânımız-----	94
Avrupa Sosyetesî-----	94
Musâfaha, Büyüklerle Olan Muâmele-----	95
Teşrifata Riâyet Lüzûmu-----	96
Küfîv Mes'elesi, Avrupa'lı Kadınlarla İzdivâc-----	97
Takdîm Mes'elesi-----	97
Mevki'-i İhtirâm-----	98
Resm-i Selâm-----	98
Sûret-i Telebbüs-----	99
Eldiven-----	100
Da'vetler, Ziyâfetler, Nasıl Tenâvül Etmeli-----	100
Müsâmereler, Dâimâ Müteyakkız Bulunmalı-----	102
Tevakkül Olunması Lâzımgelen Ahvâl ve Harekât-----	104
İlk Ziyâret Kimin Vazifesidir?-----	107
Etubbâ-----	107
Terbiye ve Nezâket Her Yerde Farzdır-----	108
Sosyetelerde Dîn ve Mezhebden Bahs Etmek Câiz Değildir-----	108
Eski Terbiyemiz; Beybaba, Paşababa, Hanım Kızlarımızın Tahsîl ve Terbiyesi-----	109
Misafirperverliğimiz-----	112
İftâr Usûlü-----	114
“Estağfirullah” Duâsı-----	114
Kadınlar Cem'iyetinde Yaşdan Bahs Olunmaz-----	115
Hikâyeler Tekerrürü-----	115
Çocuklar-----	116
Efendiler ile Hizmetçilerin Münâsebeti-----	117
Ebnâ-i Cinsimize Hürmet-----	117
Muhtelif Ziyâretler-----	118

Bir Hanım Misafirlerini Nasıl Kabul Etmelidir? -----	118
Hangi Ahvâlde Kart Gönderilir? -----	120
Muhâbere, Tavsiye Mektûbları -----	120
Hedâyâ-----	120
Müsâmerelerden ve Konferanslardan Nasıl Çıkmalı?-----	121
Sokakta -----	121
Seyâhatde -----	122
Tramvay ve Otobüslerde-----	122
Mülâhazât-ı Umûmiyye -----	122
Fotoğrâfi-----	124
Esnaflarımız -----	125
SONUÇ -----	127
KAYNAKÇA -----	131
EKLER -----	133

ÖN SÖZ

Küçük bir uç beyliğinden cihan devleti olma başarısı gösteren Osmanlı Devleti, uzun yüzyıllar boyu tarihini kendi başına yapmıştır. Osmanlı Devleti, hâkim olduğu geniş topraklarda yaşayan farklı unsurları, yüzyıllar boyu huzur içinde yaşatmayı da başarmıştır. Şüphesiz bu başarısını sağlam temeller üzerine kurduğu müesseseler ve teşkilat yapısı sayesinde gerçekleştirmiştir. Bu müesseseler ve teşkilat yapısı kendine yettiği ve ihtiyaçlara cevap verdiği müddetçe, devletin işleyişinde ve tebaanın hayatında önemli bir sıkıntı ortaya çıkmamıştır. Dini ve ilmi hayat, sosyal yapı, devletin işleyişi, iktisadî hayat, edebî kültür ve san'at hareketleri, düşünce ve ahlâk, üretim ve sanayi, örf, âdet, anane, mutfak ve kıyafet kültürü vs. unsurların birbiriyle uyumlu değerler manzumesine bağlı ve aynı imandan besleniyor olmaları, başarıyı getirmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Batı karşısında aldığı askerî yenilgiler dolayısıyla, devlet ve ilim adamları önce bu alana yoğunlaşmış ve askerî ıslahat için ne yapılabilir ve Batı'dan intikam nasıl alınabilir, sorularına cevap aramışlardır. 17. ve 18. yüzyıl Osmanlı ilim, fikir ve idare adamlarının eserleri çoğunlukla bu mevzulara tahsis edilmiştir. 19. yüzyılda ise görüşler çeşitlenmiş, Tanzimat'ın devlet eliyle ilanı sonrasında, Batı'yı her sahada örnek alma düşüncesi ve yapılan ıslah çalışmalarında Batı'ya yöneliş, devletin resmî siyaseti haline gelmiştir. Bu süreç bir anlık veya bir dönemlik olmayıp, sancılı, sıkıntılı ve uzun bir tarihtir. Dünyü içine aldığı gibi, uzantıları bugünümüzü de etkilemektedir.

Doğumdan ölüme hayatın bütün safha ve tezahürlerini Tevhid, dolayısıyla Kur'an ve Sünnet'ten ilham alarak tanzim eden klasik Osmanlı'dan, kendini korumak adına Batı'dan medet uman Osmanlı'ya gelebilmek için yüzyılların, acıların, yenilgilerin ve bir seri iniş çıkışların zorlamasını gerekli kılmıştır. Bu çalışma, biraz da bu macerayı en nahif tarafından ele almaktadır.

Batılılaşmayı bir de bu zaviyeden görme ve anlamaya vesile olursa, amacına ulaşmış sayılacaktır.

İsmail Lütfi Simavî, Osmanlı'nın sona yaklaştığı bir zaman diliminde devletin zirve makamlarında görev yapan bir ailenin, hariciyeden yetişme, kendisi de önemli temsil noktalarında fiilen vazife görmüş bir üyesidir. Kalem erbâbı bir devlet adamıdır. Osmanlı Devleti'nin önemli değişimlere maruz kaldığı İkinci Meşrutiyet Devri ve Birinci Dünya Harbi arifesinde kaleme aldığı '*Teşrifât ve Âdâb-ı Muâşeret*' isimli eser, ömrünü yurt dışında ve içinde devlete hizmetle geçirmiş bir bürokratin, tecrübelerini ve düşüncelerini ülkesi ve milleti ile paylaşma çabasının ürünüdür. Birçok Avrupa başkentinde görev yapmış tecrübeli bir hariciyecinin, yurt dışına resmî görevli veya bir başka sebeple gidecek olan gençler için, yurt içinde de '*cemiyet hayatının yeni yeni başlaması*' dolayısıyla Osmanlı münevverleri için kaleme aldığı kılavuz bir kitapçıktır. Ağırlıklı olarak Batı'lı uygulamaları esas almakla birlikte, yeri geldikçe millî âdetlere de atıfta bulunmuştur. Bu haliyle kendince bir terkibe ulaşma gayretindedir.

Biz bu çalışmamızda müellifi ve söz konusu eserini ele aldık. Eseri birçok yönden incelemeğe çalıştık. Ayrıca eserin bütününi okumak isteyenlere, dilinin gençlere biraz ağır gelecek olması dolayısıyla, daha faydalı olur düşüncesiyle, metni sadeleştirdik. Sadeleştirme yaparken yazarın üslubunu korumaya çalıştık. Son bölüm olarak da, eserin transkripsiyonunu verdik. Eserin her baskısında yeni ilaveler yapılmıştır. Okuyucuyu yormamak adına ağır edisyon kritikten ziyade, orta yolu tercih ettik. Dördüncü baskıda eski konulara yapılan yeni ilaveleri parantez içinde verdik.

Çalışmamızı okuyucularımızın istifadesine sunarken, gözü-müzü dünyaya açtığımız günden itibaren bize edep, hayâ, töre, âdâb-ı muâşeret kaidelerini yaşayarak belleten, benimseten ailemiz ve aile büyüklerimizin ahirete irtihal edenlerini rahmetle, yaşayanlarını da şükranla anmayı borç bilirim. Yine çocukluğumun geçtiği, sokağundan, çarşısına herkesin birbirini sevgi saygı

bağlarıyla görüp gözettiği bir büyük aile manzarası sergileyen Köse ilçemizin sakinlerinin üzerimdeki hukukunun ödenmeyecek kadar büyük olduğunu ifade etmem gerekir.

Okuyup, tahsil ve terbiye gördüğümüz, ihata duvarındaki taş kazınmış ibaresiyle *ilk mektep*'teki öğretmenlerimden, Köse Ortaokulu, Gümüşhane İmam Hatip Lisesi ve yüksek tahsil sırasında kendilerinden istifade ettiğim, her birinden bir hisse aldığım hocalarımdan vefat edenleri rahmetle anıyorum, yaşayanlarına sıhhat ve âfiyetler diliyorum.

Kırşehir İmam Hatip Lisesi'nde beraber vazife yaparken kendilerinden çok şey öğrendiğim mesai arkadaşlarım, ağabeylerim ve ilk göz ağrısı talebelerimi unutmam mümkün değil. Her zaman müşevvikim B. Sami Özbalcı ve İstanbul beyefendisi Nebi Güdük hocalarıma Cenâb-ı Allah'tan gani gani rahmetler niyaz ediyorum.

Gerek Kırşehir İmam Hatip Lisesi müdürlüğü esnasında, gerek Kırşehir Belediye Başkanlığı sırasında beraber çalıştığım, yardımlarını, teşviklerini gördüğüm, her türlü hamiyetine şahit olduğum, Kırşehir sevdalısı Ağabeyim Halim Çakır Beyefendi'yi minnet ve şükranla anıyorum.

Bu çalışmayı yayımlanmadan önce, okuma zahmetine katlanan kıymetli dostum Doç. Dr. Ömer Müftüoğlu'na, yine bu çalışma ile alakalı kıymetli tenkit ve katkıları ile yol gösteren, müşterek mesaimiz sırasında zarâfeti ile bize çok şey öğreten, ayrılığı sırasında da vefa numunesi Prof. Dr. Ali Çelik Hocama şükranlarımı arz ediyorum.

Gayret bizden, yardım Allah'tandır.

Adil ŞEN
Eskişehir 2023